

ПОТЕРПІЛА ОСОБА ВІД РОЗБЕЩЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ: МОРФОЛОГО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТА КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

VICTIM OF THE CORRUPTION OF MINORS: MORPHOLOGICAL, PSYCHOLOGICAL AND CRIMINOLOGICAL ASPECTS

Світличний О.О., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри публічного права

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Війна РФ проти України суттєво прискорила та поглибила негативні процеси щодо захисту неповнолітніх, оскільки порушуються абсолютно всі їх права, а дії окупантів мають чітку негативну спрямованість щодо українських дітей. Не залишилося жодного права дитини, яке б не було порушено. Звичайним явищем на окупованих територіях України стало викрадення дітей, що не виключає їх подальшої сексуальної експлуатації. Вікові психологічні особливості розвитку зумовлені конкретно-історичними умовами розвитку, спадковістю, певною мірою характером виховання, особливостями діяльності та стосунків з іншими людьми, що впливає передусім на специфіку переходу від одного вікового періоду до іншого. У дослідженні звернуто увагу на певні морфологічні та психічні особливості неповнолітнього як потерпілої особи від вчинення розпусних дій, які визначають підвищену суспільну небезпеку досліджуваних сексуальних зловживань дорослих осіб та унеможливають їх фактичну декриміналізацію щодо осіб у віці від 16 до 18 років. Робиться висновок, що суспільна небезпека педофілії полягає в тому, що дії педофіла до дитини або підлітка в більшості випадків є явною або прихованою формою сексуального насилля, що спричиняє дуже серйозне довготривале травмування дитячої та підліткової психіки, що в майбутньому приводить до різноманітних психічних розладів та ускладнень в сфері як особистого, так і суспільного життя. Сексуальні девіації у вигляді педофілії мають наступні загальні риси: 1) відхилення від нормальної сексуальної поведінки є результатом набутого сексуального досвіду, а не помилок природи; 2) ступінь їх розповсюдження пов'язана з культурними нормами та способом життя народу; 3) всі вони виникають та існують в особливостях дитячого та підліткового сексуального досвіду; 4) девіації найчастіше вражають саме чоловіків, й виключно рідко – жінок.

Ключові слова: неповнолітня особа, сексуальне розбещення, суспільна небезпека, протидія, кримінальний закон, запобігання.

The war of the Russian Federation against Ukraine significantly accelerated and deepened the negative processes regarding the protection of minors, as absolutely all their rights are violated, and the actions of the occupiers have a clear negative focus on Ukrainian children. There is not a child's right left that has not been violated. Abduction of children has become a common phenomenon in the occupied territories of Ukraine, which does not exclude their further sexual exploitation. Age-related psychological features of development are determined by concrete-historical conditions of development, heredity, to some extent the nature of upbringing, features of activities and relationships with other people, which primarily affects the specifics of the transition from one age period to another. The study paid attention to certain morphological and mental features of a minor as a victim of lewd acts, which determine the increased social danger of the investigated sexual abuse of adults and make their actual decriminalization against persons aged 16 to 18 years impossible. It is concluded that the social danger of pedophilia lies in the fact that the actions of a pedophile towards a child or teenager in most cases are an overt or hidden form of sexual violence, which causes very serious long-term trauma to the child and adolescent psyche, which in the future leads to various mental disorders and complications in the sphere of both personal and social life. Sexual deviations in the form of pedophilia have the following general features: 1) deviations from normal sexual behavior are the result of acquired sexual experience, not errors of nature; 2) the extent of their spread is related to the cultural norms and lifestyle of the people; 3) all of them arise and exist in the peculiarities of childhood and adolescent sexual experience; 4) deviations most often affect men, and extremely rarely – women.

Key words: minor, sexual abuse, public danger, counteraction, criminal law, prevention.

Постановка проблеми. З прийняттям Закону України від 14 березня 2018 р. «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо захисту дітей від сексуальних зловживань та сексуальної експлуатації» протидія статевим злочинам проти дітей набула особливої актуальності та гостроти. Зокрема, у новій редакції ст. 156 КК «Розбещення неповнолітніх» викладено у двох частинах: «1. Вчинення розпусних дій щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку, караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк. 2. Ті самі дії, вчинені щодо малолітньої особи або вчинені членами сім'ї чи близькими родичами, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього, караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого» [1]. На сьогодні повномасштабна війна РФ проти України суттєво прискорила та поглибила негативні процеси щодо необхідності статевого захисту неповнолітніх, оскільки порушуються абсолютно всі права дітей, а дії окупантів мають чітку негативну спрямованість щодо українських дітей. Не залишилося жодного права дитини, яке б не було порушено. Звичайним явищем на окупованих територіях України стало викрадення дітей, що не виключає їх подальшої сексуальної експлуатації.

Аналіз останніх досліджень. Потерпіла особа від статевого злочину, серед них і розбещення неповнолітніх,

досліджувалися вітчизняними правниками, серед яких: Ю.В. Александров, М.І. Бажанов, В.І. Борисов, Л.П. Брич, Л.В. Дорош, О.О. Дудоров, О.Г. Кальман, Л.Г. Козлюк, С.С. Косенко, Т.Д. Лисько, Я.В. Мачужак, Л.І. Мороз, В.О. Навроцький, О.О. Сльота, М.І. Хавронюк, П.В. Хряпінський, С.В. Чмут, А.П. Шеремет та ін. На теоретичних та прикладних положеннях правничих і спеціальних медичних, психологічних досліджень сформуємо морфологічні та психічні особливості неповнолітнього як потерпілої особи від вчинення розпусних дій.

Формування цілей статті. У цьому дослідженні ми звернемо увагу на певні морфологічні та психічні особливості неповнолітнього як потерпілої особи від вчинення розпусних дій, які визначають підвищену суспільну небезпеку досліджуваних сексуальних зловживань дорослих осіб та унеможливають їх фактичну декриміналізацію у сучасному стані кримінального законодавства та практики його застосування. У поєднанні із цим корисними уявляються деякі кримінологічні аспекти статевого посягання до неповнолітніх підліткового і юнацького віку (педофілія).

Виклад основного матеріалу. Потерпілою від розпусних дій у диспозиції ч. 1 ст. 156 Кримінального кодексу України (далі – КК) визнається особа, яка не досягла шістнадцятирічного віку. Очевидно є суперечність, щодо назви статті 156 КК «Розбещення неповнолітніх» та змісту диспозиції ч. 1 ст. 156 КК, у якій йдеться про

розпусні дії щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку, із положеннями цивільного та сімейного законодавства України, де такими визнаються особи, що не досягли вісімнадцятирічного віку. На вказану суперечливість закону про кримінальну відповідальність у цій частині нами вже зверталася увага. У практичній площині, як здається, питання полягає у наявності або відсутності суспільної небезпечності розпусних дій щодо неповнолітніх осіб у віці з шістнадцяти до вісімнадцяти років. За логікою законодавця розпусні дії щодо осіб визначеної вікової групи неповнолітніх не є суспільно небезпечними. Закон України від 26 квітня 2001 р. «Про охорону дитинства» визначає охорону дитинства в Україні стратегічним загальнонаціональним пріоритетом. Дитина, згідно до ст. 1 вказаного Закону, – це особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше. З метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та всебічний розвиток встановлюються основні засади державної політики у цій сфері, – дії та рішення, що спрямовані на задоволення індивідуальних потреб дитини відповідно до її віку, статі, стану здоров'я, особливостей розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної та етнічної належності та враховують думку дитини, якщо вона досягла такого віку і рівня розвитку, що може її висловити [2].

Віковий критерій використовується законодавством України як універсальний щодо настання юридичних фактів, з якими пов'язують виникнення, розвиток та припинення відповідних правовідносин. Так, у Сімейному кодексі України правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття. Малолітньою вважається дитина до досягнення нею 14 років. Неповнолітньою вважається дитина віком від 14 до 18 років [3]. Кодекс законів України про працю визначає вік, з якого допускається прийняття на роботу. Заборонено прийняття на роботу осіб молодше 16 років. За згодою одного із батьків або особи, що його замінює, можуть, як виняток, прийматись на роботу особи, які досягли 15 років [4]. У більшості випадків КК також здійснює прив'язку до вікових критеріїв потерпілої особи як до конструктивної ознаки основного складу злочину, так і до кваліфікуючої або особливо кваліфікуючої ознаки. Так у ч. 1 ст. 155 КК передбачено вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку. Як кваліфікуюча ознака згвалтування у ч. 3 ст. 152 КК вказується вчинення цього злочину до неповнолітньої особи, а в ч. 4 цієї ж статті – вчинення щодо особи, яка не досягла чотирнадцяти років, незалежно від її добровільної згоди. Неповнолітніми потерпілими від згвалтування або насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом слід вважати осіб віком від 14 до 18 років, малолітніми – осіб, яким на момент злочину не виповнилося 14 років. Застосування вікового критерію сприяє взаємній узгодженості віку потерпілої особи у розділі IV Особливої частини та гармонізації вікових ознак потерпілого усього КК [5].

Період статевого дозрівання неповнолітнього з 16 до 18 років, пов'язаний з глибокими змінами всіх органів і організму в цілому. Це тривалий процес і має певні стадії, кожна з яких характеризується специфікою функціонування залоз внутрішньої секреції та всього організму в цілому. Стадії визначаються за сукупністю первинних і вторинних статевих ознак. У неповнолітніх виділяють 5 стадій статевого дозрівання: 1) предпубертатна стадія або період дитинства, охоплює весь період життя дитини, безпосередньо передуючий статевого дозрівання: у дівчаток – до 8–9 років; у хлопців ця стадія триває на 1,5–2 роки більше, а саме до 9–10 років. В крові як хлопчиків так і дівчаток цього вікового періоду спостерігається однакова кількість обох статевих гормонів (андрогенів і естрогенів), що є похідними тільки надниркових залоз.

У зв'язку з цим в організмі дітей залишаються недорозвинуті первинні статеві ознаки і повністю відсутній розвиток вторинних статевих ознак; 2) стадія парапубертату або початок підліткового періоду. У дівчаток це триває з 8–9 до 10–11 років та характеризується початком зростання внутрішніх статевих органів: матки, маткових труб, яєчників і піхви; в 10 років починається набухання молочних залоз; з'являється невелике оволошення уздовж статевих губ. У хлопчиків ця стадія триває з 9–10 до 11–12 років і пов'язана із збільшенням розмірів зовнішніх статевих органів та статевих залоз (збільшенням розмірів яєчок); з'являється також невелике оволошення на лобку (однак волосся ще рідкісне і пряме). Як у хлопців так і у дівчат у цей період посилюється виділення статевих гормонів, активізується функція надниркових залоз. З початком пубертату різко активізується гіпофіз, збільшуються його гонадотропна і соматотропна функції. Посилення секреції соматотропного гормону на цій стадії більше виражене у дівчаток, що обумовлює більш значну активізацію їх ростових процесів (дівчата починають переганяти у рості хлопчиків). Таке прискорення зростання довжини тіла дітей дістало назви «пубертатного стрибка». У дівчаток «стрибок зростання» відбувається в 11–13 років, у хлопчиків – в 13–15 років. Вказані періоди життя хлопців і дівчат природи довжини тіла різко збільшуються (другий період прискореного росту) і досягають 8–10 см за рік; 3) стадія раннього пубертату або початок підліткового віку. У дівчаток це період з 12 до 13 років і він полягає у подальшому рості внутрішніх і зовнішніх статевих органів, молочних залоз. Оволошення розповсюджується у напрямку до лобка та з'являється в області пахвових западин. Відбувається подальше збільшення вмісту у крові гонадотропних (фолікулостимулюючих) гормонів гіпофіза. З 13 років може спостерігатися нерегулярне дозрівання окремих яйцеклітин та з'являються перші менструації. Такі менструації можуть продовжуватися до 7–9 днів, іноді супроводжуються значними болями, а наступне їх повторення звично затримується на декілька місяців, а іноді на цілий рік і більше. У хлопчиків цей період триває з 13 до 14 років і пов'язаний з подальшим збільшенням яєчок та статевого члена (в основному в довжину). Волосся на лобку стає темнішим, грубішим, починає розповсюджуватися на зони проміжності. Активізується функція статевих залоз. Зрілі чоловічі статеві клітки (сперматозоїди) починають утворюватися в яєчках вже у віці 13–14 років, тому в цей період можуть з'являтися перші самопрівольні виверження сім'я, що звичайно відбувається під час сну і має назву полонції. У здорових хлопчиків, які нормально розвиваються, у віці 13–14 років спостерігається збільшення сосків і навіть незначне припухання рудиментів молочних залоз. Ці зміни пояснюються реакцією зачатків тканини молочної залози на різке збільшення виділення статевих гормонів, але ці явища скороминущі і самостійно зникають до 14–15 років; 4) стадія пубертату або продовження підліткового віку. У дівчаток це триває з 14 до 15 років під час яких продовжують інтенсивно розвиватися статеві органи, завершується ріст і розвиток молочних залоз, триває оволошення лобка та пахв по дорослому типу, але вона залишається менш поширеним. Дозрівання яйцеклітин в яєчниках у більшості дівчат поступово набуває певної періодизації, що сприяє нормалізації регулярних менструацій, але приблизно у 10–12% дівчат віком 13–14 років менструальні цикли можуть ще залишатися не регулярними. Тільки у віці 15–16 років функція яєчників у здорових дівчат звично набуває циклічного характеру, типового для дорослої жінки; у них починає утворюватись достатня кількість статевих гормонів і менструації нормалізуються. Це так званий фізіологічний період становлення менструальної функції. Слід підкреслити, що нерегулярні менструації після 15 років вказують на відхилення від нормального статевого розвитку і вимагають спеціального

лікарського обстеження. З 14 років у дівчат починаються зміни у розподілі жирової тканини: збільшується відкладення жиру на стегнах, в області живота і плечового поясу і, таким чином, починає формуватися жіночий тип тіла. Помітні зміни відбуваються і в будові скелета, особливо кісток тазу, які значно збільшуються завширшки. На цій стадії посилено починають вироблятися статеві гормони (естрогени), а вміст соматотропного гормону в крові знижується і темпи росту тіла дівчат падають; 5) стадія постпубертату або настання біологічної статевої зрілості – юнацький період. Під час цієї стадії, що припадає для дівчат на 16–17 років, а для хлопців на 17–18 років всі анатомічні і функціональні перебудови, зв'язані з статевим дозріванням, завершуються. У здорових дівчат, що нормально розвиваються, встановлюється регулярний нормальний статевий цикл і характерні жіночі риси форм тіла. У хлопчиків на стадії завершення пубертату остаточно розвиваються статеві залози та статеві органи, стабілізується утворення сперми, в основному завершується розвиток вторинних статевих ознак по типу чоловічого організму [6].

Відповідно статевий розвиток неповнолітнього характеризується особливим психологічним станом. Незважаючи на неодноразові спроби позначити етапи психічного розвитку дитини, на сьогодні немає загальноприйнятної системи їх періодизації, що пояснюється різним розумінням детермінації вікових ступенів цього процесу і критеріїв їхньої оцінки. У дитячій психології виокремлюють наступні вікові групи неповнолітніх: а) вік немовляти (до 1 року); б) раннє дитинство (від 1 до 3 років); в) дошкільний вік (від 3 до 6–7 років); г) молодший шкільний вік (від 6–7 до 11 років); д) підлітковий вік (від 11 до 15 років); є) рання юність чи старший шкільний вік (від 15 до 18 років) [7]. Кожен віковий період відрізняється особливою характеристикою, яку визначають такі чинники, як зміна становища неповнолітнього в родині і школі, нові форми його діяльності, зміна стилю виховання. У межах кожного віку спостерігаються значні індивідуальні розходження, тому він не має точних характеристик і не є категорією незмінною. Вікові психологічні особливості розвитку зумовлені конкретно-історичними умовами розвитку, спадковістю, певною мірою характером виховання, особливостями діяльності та стосунків з іншими людьми, що впливає передусім на специфіку переходу від одного вікового періоду до іншого. В межах нашого дослідження ми торкнемося особливостей психологічного розвитку дитини у віці від 14 до 18 років, – юнацький вік, – період завершення фізичного й психічного дозрівання, соціальної готовності до суспільно корисної продуктивної праці і громадянської відповідальності. Підлітки ще недалеко відійшли від молодших школярів, але вже перейшли бар'єр самосвідомості. Їх ще досить сильно приваблюють зовнішні форми життєвих явищ, але цікавлять вже й змістові їх аспекти. У сприйманні морально-естетичного образу іншої людини панує функціонально-романтичний підхід. Естетично підліток оцінює не лише зовнішній вигляд, але й окремі моральні якості – мужність, відвагу, активність, вірність, справедливість, рішучість. Однак, підліток може захопитися й асоціальним типом поведінки, псевдоромантичним образом життя людей, які здійснюють правопорушення. Тому підлітковий період вимагає особливої уваги з боку дорослих та індивідуального підходу [8]. Найважливішим новоутворенням підліткового віку є становлення самосвідомості, яке найперше характеризується почуттям дорослості, формуванням самооцінки. Почуття дорослості – специфічне новоутворення самосвідомості – стрижнева особливість особистості, яка виражає нову життєву позицію підлітка щодо себе, щодо людей і світу, визначає зміст та спрямованість його соціальної активності. Специфічна соціальна активність підлітка полягає у більшій сприйнятливості до засвоєння

норм, цінностей, способів поведінки, які існують у світі дорослих. У становленні взаємовідносин підлітка з дорослими існують протиріччя. Поглиблення протиріч, нагнітання конфлікту, який може тривати досить довго. Це виникає при повному розходженні тенденцій дорослого та прагнень підлітка, коли дорослі повністю не приймають претензій підлітка на більшу самостійність, довіру до них та повагу, а підліток, в свою чергу, різними способами виражає протести проти старого ставлення до нього дорослих. Дорослий втрачає авторитет, втрачає можливість впливу а в формуванні особистості підлітка залишаються негативні наслідки: агресивно-деспотичні прояви поведінки у відповідь на зовнішній стимул. Поступове зникнення протиріч і конфліктів. Дорослі усвідомлюють дорослішання підлітків, змінюють своє ставлення до нього, не дають розвіятись взаємній довірі, яка виникла раніше. Конфліктних ситуацій може зовсім і не виникати, коли дорослі у побудові взаємин враховують дорослішання підлітка [9].

Педофілія – це порушення психосексуальної орієнтації за віком об'єкту. Основою для формування педофілії служать ретардації психосексуального розвитку, порушення комунікації з особами іншої статі і нерідко сексуальні розлади, що заважають нормальному статево-му життю. Сексопатологи стверджують, що явища педофілії частіше спостерігаються в підлітків, у 40-річних і більше літніх чоловіків. Серед підлітків основну частину складають особи, що у зв'язку з ретардацією психосексуального й емоційного розвитку не вміють налагоджувати контакт із ровесницями і спілкуватися з ними. У групі 40-річних переважають одружені, але не зумівши улаштувати свої сексуальні і соціальні відносини фрустровані чоловіки, що одержують статеве задоволення в грі з дівчатками і не ризикують йти на близькість з дорослими жінками. Серед літніх чоловіків найчастіше зустрічаються особи самотні і ті, що страждають статевими розладами. Самотні шукають у спілкуванні з дівчатками виходу зі свого сиротливого положення, більшість з них також мають складнощі у контактах з жінками, а літні чоловіки зі статевими розладами використовують це спілкування для стимуляції своєї гаснучої сексуальності. Аналогічні причини потягу до малолітнього і при гомосексуалізмі як у чоловіків, так і у жінок. Зазвичай педофільні парафілії спрямовані на дітей родичів, друзів і знайомих виявляються у тих випадках, коли дитина і його звідник знайомі по прогулянках [10, с. 14]. Нерідко педофілія формується на фоні передчасного психосексуального розвитку, і тоді вона буває стійкою. При раннім становленні сексуальності дитячі ігри міцно фіксуються у статево-му потязі і визначають його. У випадках педофілії винятково рідко зустрічаються статеві акти, так само як і згвалтування. Звичайно усе ґрунтується на «добровільних засадах». Лише підлітки використовують залякування і погрози. Дії, що розтлівають, звичайно містять у собі розповіді про інтимні відносини, демонстрацію порнографічних зображень, огляд і показ статевих органів, ласки, поверхневий і глибокий петтинг, іноді орально-генітальні контакти, значно рідше справа доходить до генітального контакту, вестибюлярного коїтусу. У будь-якому випадку спокушання приводить до передчасного психосексуального розвитку дитини, переключенні її сексуальності і психіки, а нерідко і до парафілій, нав'язаних звідниками. Педофільні тенденції, що виникають у літньому віці на фоні зниження статевого потягу, можуть довго не реалізовуватися; формуються вони звичайно на фоні атеросклерозу в сполученні з енцефалопатією [11, с. 66].

Ефебофілія – це статевий потяг до неповнолітніх підліткового і юнацького віку. У формуванні цього потягу, так само як і педофілії, труднощі контактів з однолітками грають не останню роль, хоча вони виражені значно менше. Нерідко ефебофілія розвивається у осіб зі стате-

вими розладами, при цьому до сексуальних контактів з підлітками їх спонукають недосвідченість юнаків, незнання ними техніки статевого акту і витікаюча звідси менша ймовірність почути осуд своїх сексуальних дій. Крім того, юнацька гіперсексуальність осіб чоловічої статі забезпечує їм не тільки високу статево активність, але і деяку індивідуальність у способах реалізації статевого потягу. Визначну частину ефебофілів приваблює недосвідченість підлітків, і вони охоче займаються їх «навчанням». Джерела ефебофілії можуть виходити із підліткового віку, особливо на фоні затримки психосексуального розвитку і при контактах, що залишили яскравий слід [12, с. 123–124]. У літньому віці виникнення ефебофілії зв'язане з гаснулою сексуальністю і статевими розладами, коли контакти з підлітками служать ніби стимуляторами. Сексуальна поведінка при ефебофілії мало відрізняється від звичайної, однак можна відзначити і деякі особливості: бесіди під видом статевої освіти, демонстрація порнографічних зображень, фільмів, «випадкове» залишення на видному місці порнографічних рукописів і т.д. Особи з ефебофілією прагнуть знайти роботу в колективах підлітків. У багатьох випадках контакти з підлітками внаслідок їхньої скритності проходять непоміченими. Особливо просто, навіть з почуттям подяки сприймаються юнаками-підлітками прояву ефебофілії у жінок. Жінки добровільно беруть на себе наставництво над підлітком при перших його кроках у сексуальне життя. Найбільшу насолоду ефебофілі одержують від недосвідченості своїх підопічних, тому що навчання стимулює статево збудження. Іноді ефебофілія приймає виражені патологічні риси. У більш скрутному стані знаходяться чоловіки-ефебофілі, тому що дівчата не так легко вступають у статеві відносини, ніж юнаки, і для досягнення мети потрібно більше часу. При гарній

адаптації і дотриманні соціальних і морально-етичних норм ефебофільні тенденції реалізуються у виборі зовні інфантильних партнерів. При втраті з часом чи у результаті лікування ознак вираженого інфантилізму партнер втрачає сексуальну привабливість для ефебофіла. Педофілія зустрічається як у гетеросексуальних, так і гомосексуальних чоловіків і не є психіатричним діагнозом. Вирізняють безпосередньо «педофілію» як потяг до дітей віком молодше 10 років та «ефебофілію» як потяг до юнаків з 14 років. Педофілія може бути як постійною, коли людину сексуально збуджують виключно статовезрілі або такі, що знаходяться у стадії статевого визрівання, діти, так і тимчасовою, замісною, коли пріоритет в основному відається дорослим партнерам, але при неможливості або ускладненості сексуального контакту із дорослими партнерами суб'єкт переключує свою увагу на дітей або підлітків.

Висновки. Якими б причинами не зумовлювалися сексуальні девіації у вигляді педофілії, усі вони мають такі загальні риси: 1) відхилення від нормальної сексуальної поведінки є результатом набутого сексуального досвіду, а не помилок природи; 2) ступінь їх розповсюдження пов'язана з культурними нормами та способом життя народу; 3) усі вони виникають та існують в особливостях дитячого та підліткового сексуального досвіду; 4) девіації найчастіше вражають саме чоловіків, і вкрай рідко жінок. Головна суспільна небезпека педофілії полягає у тому, що дії педофіла до дитини або підлітка у більшості випадків є явною або прихованою формою сексуального насилля. Це спричиняє дуже серйозне довготривале травмування дитячої та підліткової психіки, що у майбутньому призводить до різноманітних психічних розладів та ускладнень у сфері як особистого, так і суспільного життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо захисту дітей від сексуальних зловживань та сексуальної експлуатації» від 14 березня 2018 р. Інформаційний сервер Верховної Ради України. Текст. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2334-19#Text> (дата звернення 10.05.2023).
2. Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04. 2001 р. Інформаційний сервер Верховної Ради України. Текст. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення 08.05.2023).
3. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. Інформаційний сервер Верховної Ради України. Текст. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення 03.05.2023).
4. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. Інформаційний сервер Верховної Ради України. Текст. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення 03.05.2023).
5. Кримінального кодексу України 05.04.2001 р. Інформаційний сервер Верховної Ради України. Текст. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 10.05.2023).
6. Завальнюк А.Х. Установлення статевої зрілості. Судово-медична експертиза статевих станів та при статевих злочинах: лекція для студентів. Тернопіль: Терноп. держ. медичн. ун-т, 1998. Текст. URL: <http://likar.org.ua/content/view/4152/9/lang,uk> (дата звернення 05.05.2023).
7. Акселерація людини. Анатомія людини. Medical-enc. Текст. URL: <https://medical-enc.com.ua/akseleratsiya-cheloveka.htm> (дата звернення 05.05.2023).
8. Мани Дж., Такер П. Сексуальна орієнтація / Сексологія (переклад з англійської). 2001. 512 с.
9. Особливості психічного розвитку дитини: вікові кризи, провідні види діяльності. Текст. URL: <https://svitovid6.webnode.com.ua/news/osoblivosti-psikhichnogo-rozvitku-ditini-vikovi-krizi-providni-vidi-diyalnosti> (дата звернення 03.05.2023).
10. Вітвіцька В.В. Кримінологічні проблеми попередження злочинних посягань на моральний і фізичний розвиток неповнолітніх: автореф. канд. юрид. наук. Національна академія внутрішніх справ України. Спец.: 12.00.08. Київ, 2002. 19 с.
11. Кон І.С. Розбещення дітей та сексуальне насилля. Педагогіка. 1998. № 5. С. 63–67.
12. Губанова О.В. Особистість гвалтівника: щодо статі злочинця. *Право України*. 2007. № 6. С. 122–125.